

6. Черноштан А.Г. Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання на основі модульно-рейтингового навчання. Автореф. дис... канд. пед. наук. – Луганськ, 2002. – 20 с.
7. Чошанов М.А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения: Методическое пособие. – М.: Народное образование, 1996. – 159 с.
8. Якса Н.В. Основы педагогических знаний: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 358 с. – С. 263-265.
9. Bourne, E. (December, 1978). The State of Research on Ego Identity; A Review and Appraisal. Part II // Journal of Youth and Adolescence, 7. – p. 371-392.).
10. Marcia, J.E. (1967), Ego Identity Status: Relationship to Change in Self-Esteem, „General Maladjustment” and Authoritarianism // Journal of Personality, 35. – p. 118-133.
11. Marcia, J.E., and Friedman, M.L. (1970). Ego Identity Status in College Women // Journal of Personality, 38. – p. 249-263.

УДК 371.03

О.М. Онопрієнко

ПАТРІОТИЧНІ НАПРЯМИ ВИХОВАННЯ У ЗМІСТІ ПОЗААУДИТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. У контексті актуальних проблем формування патріотизму молоді в статті розглянуто сутність і функції позааудиторної роботи студентів, а також визначено патріотичні напрями виховання майбутнього вчителя фізичної культури у змісті цієї діяльності.

Аннотация. В контексте актуальных проблем формирования патриотизма молодежи в статье рассмотрено сущность и функции позааудиторной работы студентов, а также определены патриотические направления воспитания будущего учителя физической культуры в содержании этой деятельности.

Annotation. In a context of topical problems of formation patriotism of youth, in article the essence and functions out-of-auditorium works of students is considered, and also patriotic directions of education of the future teacher of physical training, in the contents of this activity are certain.

У „Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті” головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, здатного навчитися впродовж життя створювати й розвивати цінності громадянського суспільства. Така система освіти має забезпечувати „формування особистості та професіонала – патріота країни, який усвідомлює свою належність до сучасної європейської цивілізації, чітко орієнтується в сучасних реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлений до життя і праці у ХХІ столітті” [2, 9].

Одним із головних завдань освіти є формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати. З огляду на це, сьогодні кожний вищий навчальний заклад має розвивати таку особистість громадянина, яка орієнтується в сучасних історичній, економічній, культурній ситуації, здатна до самореалізації, самовизначення; залучати до національно-культурних традицій, збагачених загальнолюдськими цінностями світової культури;

забезпечувати високий рівень професійної компетентності; стимулювати постійний пошук, безперервне самовдосконалення, самоосвіту; формувати потреби і вміння підтримувати своє фізичне та психологічне здоров'я, професійну працездатність в умовах конкуренції [1, 5].

Отже, глибинна реформа сучасної освіти на рівні державних нормативних документів ґрунтується на національних виховних традиціях, українській та класичній європейській культурних спадщинах, народній педагогіці.

Проблема патріотичного виховання студентської молоді, з огляду на важливі завдання державотворення у незалежній Україні, сьогодні набула особливої актуальності.

Загальнотеоретичні аспекти виховання дітей і молоді розглянуто у працях О. Вишневського, В. Галузинського, Г. Костюка, В. Кузя, Г. Троцько та ін. Особливості виховного процесу вищої школи досліджували А. Алексюк, І. Бех, М. Євтух, А. Кузьмінський, В. Майборода, Г. Яворська, О. Яцій та ін. Проблему патріотичного виховання студентської молоді у своїх дисертаційних роботах досліджували О. Абрамчук, Ю. Белова, О. Гевко, Ю. Красильник та ін.

У педагогічній літературі поняття „виховання” розглядається у вузькому і широкому сенсах.

У вузькому значенні виховання є процесом і результатом цілеспрямованого впливу на розвиток особистості: її ставлень, якостей, поглядів, переконань, способів поведінки у суспільстві.

У широкому змісті виховання – це процес і результат розвитку особистості, який відбувається у процесі засвоєння соціального досвіду.

Виховний процес відбувається протягом усього життя людини. Однак виховання дітей і дорослих людей суттєво різняться. Так, виховання дорослих скоріш за все змінює зовнішню поведінку, а виховання дітей формує ціннісні орієнтації. Отже, виховання дорослих розраховане на те, щоб допомогти людині набути певних навичок, виховання ж дітей більшою мірою пов'язане з формуванням у них мотивації поведінки. При цьому виховання дорослих – це не продовження дитячого виховання, а процес, у якому виживаються психологічні ознаки дитинства, тобто відмовлення від дитячих міфів.

У цьому контексті патріотичне виховання студентської молоді ми розуміємо „як узагальнене поняття, яке охоплює різноманітні сфери (політичну, навчально-виховну, дозвільну) організованого і цілеспрямованого впливу на особистість з боку держави, народу, етнічної групи, колективу, сім'ї, педагога, окремої людини з метою створення для неї умов і шляхів формування патріотизму (любов до всього рідного, самоідентифікація себе серед інших народів світу, почуття любові і відповідальності за долю батьківщини тощо) як інтегративної якості особистості, яка дає змогу їй самостверджуватися соціально, культурно, духовно, інформаційно, емоційно, дієздатно та успішно” [3, 103].

Патріотичне виховання у ВНЗ – це вид цілеспрямованої духовно-практичної сумісної діяльності викладачів і студентів, інтегрованої у загальний процес навчання і формування у студентів відповідної системи поглядів і якостей особистості.

Навчальна діяльність традиційно першочергово спрямована на оволодіння студентами професійною компетентністю за відповідним фахом. Однак патріотичне виховання у цій діяльності має другорядне значення, а тому і недостатньо ефективне. Розв'язати цю проблему можна шляхом поєднання аудиторної та позааудиторної видів роботи.

У педагогіці вищої школи [4; 5 та ін.] позааудиторна робота визначається як

спрямована навчально-виховна діяльність студентів, яка здійснюється під впливом планування й керування як з боку адміністрації ВНЗ і викладачів, так і внутрішніх спонук особистості студента, його ціннісних установок та орієнтирів.

Ми вважаємо, що позааудиторна діяльність – це особливий вид фронтальної, групової й індивідуальної навчально-виховної роботи студентів, яка здійснюється на умовах партнерської участі викладача і характеризується великою активністю перебігу пізнавальних і виховних процесів у позанавчальний час і служить засобом підвищення ефективності професійної самопідготовки, самовиховання й самореалізації майбутніх фахівців.

Отже, ми виходимо з таких положень:

- позааудиторна діяльність є специфічною формою навчально-виховного процесу;
- позааудиторна діяльність не тотожна самотійній, оскільки постійно скеровується викладачем і припускає полісуб'єктний підхід;
- проблема організації й активізації позааудиторної діяльності невід'ємна від усього комплексу проблем стимулювання навчання і виховання та міцно пов'язана з індивідуалізацією, самотимулюванням професійного становлення студента й одночасно не виключає використання зовнішнього впливу, тобто педагогічного керівництва нею.

У навчальному посібнику „Педагогіка вищої школи” (за ред. З. Курлянд, 2007) наголошується на тому, що в позааудиторній роботі студентів домінантою є елемент самореалізації [4, 96]. Метою використання позааудиторної роботи у вищій школі ставиться реалізація функцій цієї рефлексивної дії. Вони характеризуються прямою спрямованістю на функціонування тих або інших сфер індивідуальності (інтелектуальної, мотиваційної, емоційної, саморегуляційної й ін.) і відбивають виховні можливості позааудиторної діяльності студентів. Наприклад, постановка завдань на вибір уже припускає і рефлексію, і саморегуляцію, і самоактуалізацію, і всі ті функції, які властиві саморозвитку особистості. Обираючи завдання, студент прагне задовольнити потреби, актуальні для нього у певній ситуації. Отже, позааудиторна робота стає ситуацією самоствердження студента як суб'єкта майбутньої професійної діяльності і як свідомого громадянина суспільства.

Подібний розгляд функцій позааудиторної діяльності студентів можна ототожнювати з подією виховання. Ідея „події” як підходу у вихованні є підґрунтям планування життєвого шляху людини. Такий план життєвих подій можна порівняти з поемою, структурно виявленою так: образ себе як героя, сюжетна канва подій, трагедійність, неодмінні переживання героя, які піднімають його над іншими.

Ця схема також представляє подію, яка відбувається у процесі трансляції культурних цінностей на основі цілісності дії, яка розгортається у певній педагогічній ситуації. Вона дає змогу описувати форми опосередкування, що пов'язують культурну норму із виховною ситуацією, яка повинна бути перетворена в структуру реальної дії. Поєднуючи ці міркування з логікою перебігу суб'єктивізації учасників педагогічної взаємодії, ми вважаємо, що є підстави виокремити п'ять функцій позааудиторної діяльності студента:

- 1) регулятивно-нормативна – ціннісне сприйняття об'єктивної дійсності;
- 2) предметно-практична – виконання поставлених педагогом завдань з творчою інтерпретацією їх змісту;
- 3) соціокультурна – розвиток оціночних суджень студентів на основі інтерактивних методів організації цієї діяльності, що дозволяє найбільшою мірою створити атмосферу спільного творчого пошуку;

- 4) рефлексивна – самооцінка власних можливостей і досягнень у позааудиторній діяльності;
- 5) прогностична – ствердження у позааудиторній діяльності власного плану життєвого шляху на основі мотивів задоволеності (або незадоволеності) кінцевими результатами цієї діяльності.

Домінуючими засобами впливу щодо реалізації названих функцій позааудиторної діяльності студента є спонуки, слово, образ, дія і рефлексія. Наслідком впливу цих засобів має бути усвідомлений вибір кожним студентом індивідуального маршруту позааудиторної діяльності – наперед наміченого шляху руху до поставленої мети, у даному випадку до мети і завдань патріотичного виховання.

Метою патріотичного виховання є формування в особистості любові до своєї землі, народу, усвідомлення кожним українцем себе невіддільною часткою народу, вивчення історії культури, традицій, звичаїв і обрядів українського народу, вироблення та утвердження патріотичних переконань, почуття відповідальності за долю країни і готовності служити її інтересам, утверджувати державність, примножувати матеріальні і духовні багатства, славу і гідність свого народу.

Основними завданнями патріотичного виховання підростаючого покоління є розкриття для кожного студента поняття патріотизму як почуття любові до свого народу, до своєї Батьківщини; формування патріотичних переконань і поглядів особистості, ідеалів, національної гідності.

З першого року навчання перед студентами постає проблема вибору: чим займатися під час позааудиторної діяльності, в яких формах роботи вони можуть взяти участь і яку позицію займати в цій діяльності. Тому з боку викладачів від того, настільки вмело буде організовано позааудиторну діяльність студентів та широко представлено варіанти участі і можливостей самовизначення на основі власних інтересів студентів у ній, залежить і результат – сформованість патріотичних якостей особистості.

На наш погляд, позааудиторна діяльність має відповідати таким організаційним вимогам:

- пов'язуватися з аудиторною діяльністю за метою, змістом і формами навчально-виховного процесу;
- бути цілеспрямованою і структурованою, тобто мати системний характер;
- мати доцільне поєднання масових, групових та індивідуальних форм;
- бути різноманітною за змістом;
- не мати жорсткої часової регламентації;
- бути варіативною, орієнтуватися на співпрацю студентів і викладачів та самоорганізацію студентів;
- не повинна припускати жорсткого контролю за діями студентів з боку викладачів;
- носити творчий характер.

У вищих навчальних закладах позааудиторна діяльність майбутніх учителів фізичного виховання різноманітна. Набутий досвід вищої школи показує, що виховання студентської молоді у позааудиторній діяльності має великі потенційні можливості щодо формування комплексу патріотичних рис у майбутніх фахівців. Серед цих можливостей засоби народної фізичної культури мають найбільший патріотично спрямований виховний вплив на особистість молодої людини, зокрема, формування почуття поваги до народних традицій тіловиховання, гордості за фізичну міць українця, прагнення до фізичного та духовного розвитку тощо. Отже, постає необхідність визначити патріотичні

напрями у змісті позааудиторної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури.

Як і будь-яка діяльність заняття фізичною культурою і спортом у позааудиторний час на індивідуальному і колективному рівнях має певну структурну організацію, яка складається з інформаційного, операційного, мотиваційного, діяльнісного та ціннісного компонентів. У відповідності із ними зміст позааудиторної діяльності майбутніх учителів фізичної культури можна представити такими патріотичними напрямами:

- пошук інформації і засвоєння знань про оздоровче, розвивальне та духовне значення народного тіловиховання;
- вивчення особливостей організації та техніки національних фізичних вправ у їх різновидах – змагальних (гра, протиборство, змагання), незмагальних (забава, розвага, танець);
- збудження інтересу до народної фізичної культури, захоплення на теоретичному і практичному рівнях окремими видами народних фізичних вправ та їх пропаганда;
- творча фізкультурно-спортивна самореалізація на основі використання конкретних засобів народної фізичної культури;
- утвердження національних цінностей народного тіловиховання (вірувань, обрядів, ритуалів, звичаїв, традицій, світогляду) шляхом їх екстраполяції у внутрішній світ психіки особистості студента та етнічної фізично-духовної самоідентифікації.

Реалізація зазначених патріотичних напрямів позааудиторної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, на нашу думку, буде ефективною за таких психолого-педагогічних умов:

- співробітництва й співтворчості у взаєминах викладача зі студентами;
- активності студентів не тільки в рамках наслідування, імітації і репродуктивної організації позааудиторної діяльності, а й у межах творчого осмислення запропонованих завдань;
- забезпечення розмаїтості стимулюючих, емоційно-регулюючих, спрямовуючих та організуючих прийомів втручання (при необхідності) викладача у позааудиторну діяльність студентів.

Література

1. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Педагогічна газета. – 2000. – № 6 (72), червень. – 6 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К., 2001. – 20 с.
3. Онопрієнко О.М. Патріотичне виховання як науково-педагогічна проблема: понятійний аспект // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Ред. кол.: Побірченко Н.С (гол. Ред.) та інші. – Умань: РВЦ „Софія”, 2007. – Випуск 21. – С.96-104.
4. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / З.Н.Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В.Семенова та ін.; За ред. З.Н.Курлянд. – 3-тє вид., переоб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 495 с.
5. Педагогіка и психология высшей школы / Под ред. С.И. Самыгина. – Ростов-на-Дону: „Феникс”, 1998. – 544 с.